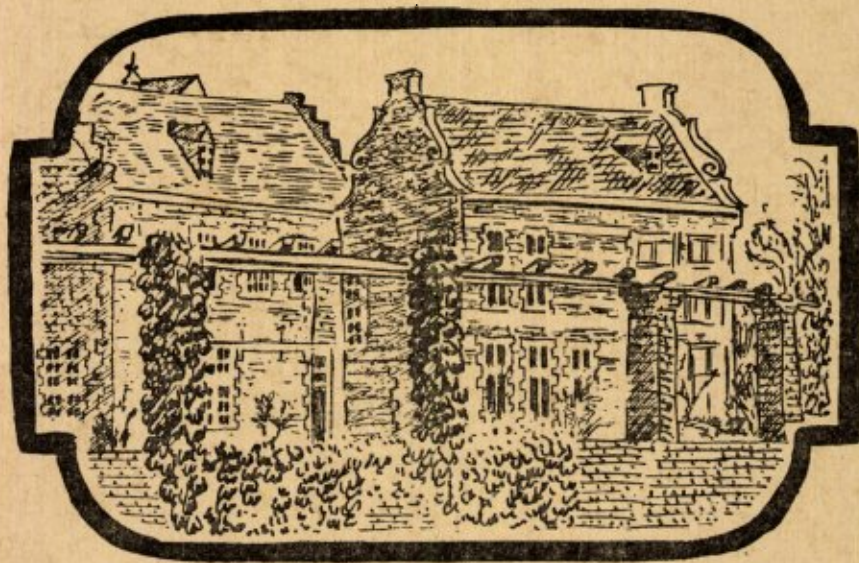

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

BRAND'S BIEREN

DE BESTE

CURSUS CONTROLEUR VOGELWET.

Zoals aan velen bekend is kunnen natuurvrienden, na een voldoende opleiding en afgelegd examen, officieel worden aangesteld tot controleur Vogelwet 1936. Zij bezitten dan bevoegdheid om overtredingen der Vogelwet te verbaliseren en ook op te sporen. Natuurlijk is het van groot belang, dat velen aldus kunnen waken over onze gevederde vrienden, die aan velerlei gevaren blootstaan.

Bij voldoende deelname wordt dit jaar wederom te Heerlen zulk een cursus gehouden, georganiseerd door de Natuurwacht. Inspecteur Heyboer zal weer het strafrechterlijk gedeelte behandelen, terwijl een kundig orthitholoog voor het biologisch gedeelte als docent zal optreden. Leden van ons Genootschap zijn ook hartelijk welkom! De lessen worden gegeven om de 14 dagen en beginnen vermoedelijk reeds half Januari. Dat belangstellenden zich dus spoedig opgeven bij dhr. E. Russel, Dr. Calsstraat 32, Schaesberg.

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht, C. Willentse, arts te Eygelshoven, Drs. P. J. van Nieuwenhoven, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-v.d. Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7.50 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 97. — Cursus controleur vogelwet 1936, p. 97. — Verslag van de vergadering te Maastricht, op 10 Dec. 1952, p. 97. — J. H. H. de Haan (Weert): De blauwe houtbij, *Xylocopa violacea* (L.) Latr. „inheems” te Weert, p. 97. — Dr. H. Schmitz S.J.: Neue arten von *Stochillus* und *Borophaga* aus U.S.A. (Phoridae, Diptera), p. 102.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op Woensdag 7 Januari, om 6 uur, in het Natuurhistorisch Museum. Spreker: Dr J. de Wilde, Conservator aan het Laboratorium voor Vergelijkende Physiologie te Amsterdam, over: „Kunstmatige inseminatie in de bijenteelt”.

te Heerlen op Woensdag 14 Januari, om 7 uur, in de R.K. H.B.S.

CURSUS CONTROLEUR VOGELWET 1936.

Voor een mededeling over een cursus voor controleur vogelwet 1936 zij naar de omslag verwezen.

VERSLAG VAN DE VERGADERING

te Maastricht, op 10 December 1952.

Deze vergadering werd georganiseerd in samenwerking met de stichting „Het Limburgse Landschap”: De aanleiding hiervoor was het beëindigen van het veldwerk door de Commissie voor het wetenschappelijk onderzoek van de St. Pietersberg. Deze avond is voor de spreker, Dr L. D. Brongersma, een groot succes geworden. Als onder-directeur van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie is hij in de gelegenheid geweest een luchtreis te maken naar en in Nieuw Guinea per Catalina van de Koninklijke Marine.

Op vele, verspreid liggende, plaatsen heeft hij aldus zoölogisch materiaal kunnen verzamelen. Uiteraard kon hij over de wetenschappelijke resultaten van zijn werk nog weinig zeggen, te meer niet, daar het grootste deel van zijn verzameling nog niet in Nederland is aangekomen. Vandaar dat zijn voordracht in hoofdzaak ging over zijn leven bij de Marine en over het land en volk van Nieuw Guinea.

Aan het slot van zijn betoog greep de spreker de gelegenheid aan, om al diegenen te danken, die hem en zijn staf van dienst waren geweest bij het wetenschappelijk onderzoek van de St. Pietersberg. Speciaal richtte hij zich tot het bestuur van het Limburgs Landschap voor de herhaaldelijk verleende gastvrijheid op het Kasteel Nedercanne.

In het dankwoord kon de voorzitter van de bijeenkomst, dokter Willemse, terecht zijn grote waardering uitspreken over de boeiende causerie, die met mooie lichtbeelden was geïllustreerd.

De talrijke aanwezigen onderstreepten dit woord met een hartelijk applaus.

DE BLAUWE HOUTBIJ, *XYLOCOPA VIOLACEA* (L.) Latr. „inheems” te Weert.

door
J. H. H. DE HAAN (Weert)

Reeds eerder in dit tijdschrift (38e Jrg. Februari 1949) publiceerde ik een artikel naar aanleiding van het aantreffen van een exem-

1. *Xylocopa violacea* neerstrijkend voor haar nestingang.
Weert, Juni 1952. J. de Haan.

plaar (♀) van *Xylocopa violacea* (L.) Latr. te Weert op 6 Maart 1948.

Betreffende de daarin vermelde vindplaatsen ontving ik destijds van de Heer J. P. van Lith te Rotterdam bericht, dat hem van Rotterdam één exemplaar bekend is, dat daar omstreeks 1936 dood was aangetroffen. De Heer van Lith is van mening, dat deze bij op een of andere wijze ter plaatse aangevoerd is geweest.

Volgens het verslag van de vergadering van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg van 3 October 1951 (40e Jrg. pag. 119) toonde de Heer Mommers een exemplaar dezer soort, gevangen op de St. Pietersberg te Maastricht.

Te Weert werd deze houtbij nog waargenomen door Mr. Dr. C. Kortman op 15 Juni 1950, toen ze in zijn tuin duizendschoon, *Dianthus barbatus* L., bevloog.

Deze datum wees er op, dat met grote waarschijnlijkheid dit exemplaar hier voor zijn nakomelingschap zorgde.

In Juni 1952 deelde dhr. P. Thijssen te Weert mij mede, dat zich in zijn tuin het nest van een blauwe houtbij bevond. Neervallend knaagsel op pas omgespitte grond had hem op de aanwezigheid van de bij geattendeerd.

Begin April 1952 had hij ze voor het eerst waargenomen, doch hij had daaraan aanvanke-

lijk verder geen aandacht geschonken. Toen ik op zijn uitnodiging de situatie ter plaatse in ogenschouw ging nemen, zag ik hoe de houtbij haar nestgang had geknaagd in een *Larix*-stam, welke ongeveer vijf jaar geleden was geroid en nu dienstig was in zijn tuin. De nestingang lag precies op het Zuiden. *Xylocopa* had daarin een zuiver ronde opening geknaagd van 1 cm doorsnede, 27 cm van de bovenkant van de paal, die een doorsnede had van 8,5 cm.

Hoewel deze bij volgens de literatuur gaarne gebruik maakt voor haar nestbouw van vermolmd hout, was dit hier toch geenszins het geval. Weliswaar was hier geen sprake van hard hout, doch het bevond zich in behoorlijke toestand, zodat de hele knagerij het dier toch wel een formidabele inspanning moet hebben gekost.

Toen ik voor het eerst bij het nest kwam, was *Xylocopa* druk in de weer met het verzamelen van stuifmeel. Voor het inzamelen daarvan bleef de bij telkens ongeveer twintig minuten afwezig. Bij haar terugkomst waren dan de achterpoten meestal zwaar met stuifmeel beladen, vooral de metatarsus, maar ook in mindere mate de tibia. Op deze wijze werden grote hoeveelheden stuifmeel aangevoerd. In hoeverre dan ook nog de krop van het dier met stuifmeel was volgepropt, zoals onder meer door Bischoff naar voren wordt gebracht, kan ik niet beoordelen. Uit een serie fotografische opnamen, welke ik van de binnenkomende houtbij maakte, staat wel vast, dat de op de metatarsen en schenen aangevoerde hoeveelheid stuifmeel nog al aan afwisseling onderhevig was. De derde en vierde hierbij gereproduceerde foto laten de aanvoer zien van grote hoeveelheden stuifmeel. Het was dan ook zo, dat dit reeds in de vlucht duidelijk zichtbaar was en de bij zwaarder gonsde.

Betreffende deze stuifmeelinzameling zegt Bischoff in zijn werk „Biologie der Hymenopteren”, pag. 379: „Verhältnismässig gering ist „auch der Pollen, der in der an sich kräftigen „Beinbehaarung der Xylocopen zu beobachten „ist. Dagegen ist der Kropf dieser Tiere mit Pollen vollgepropt”, terwijl Friese in „Die europäischen Bienen” ten aanzien van dit probleem op pag. 194 verklaart: „Der Pollen wird beim „Einsammeln von Xylocopa noch nicht angefeuchtet, sondern lose und in grosser Menge „mit Tarsen- und Tibienbürste heimwärts geschleppt”.

Het moet gezegd worden, dat *Xylocopa* een bepaalde opmerkingsgave bezit, die haar enerzijds tot nieuwsgierigheid noodt en haar anderzijds opmerkzaam maakt voor mogelijk dreigend gevaar.

De belangstelling onzerzijds voor haar doen en laten was haar dan ook geenszins onopgemerkt gebleven en als zij een afwijking in de haar vertrouwde situatie meende te constateren, nam zij deze al zwevend, telkens plotseling van standpunt veranderend, op. Ook het fototoestel, dat ik voor de opname op enkele decimeters van de vliegopening had opgesteld, werd al vliegend nauwkeurig van zeer nabij bekeken. Toen haar dit blijkbaar te enenmale onschuldig leek, trok ze er zich verder niets meer van aan.

Als ze van de stuifmeel-inzameling in de nestgang was teruggekeerd, bleef ze er ongeveer een half uur in. Gewoonlijk werd dan ook nog verder het gangenstelsel uitgebouwd, hetgeen waarneembaar was aan het knaagsel, dat bij een dergelijke gelegenheid achterwaarts naar buiten werd gewerkt. Zo werd dus, nadat reeds een aantal cellen waren gereed gekomen, nog gestadig aan de uitbreiding voortgewerkt.

Voor zover destijds was waar te nemen, was door *Xylocopa* vanaf het vlieggat eerst een gang benedenwaarts gegraven en vervolgens

2. Het kwam voor, dat de hoeveelheid stuifmeel, welke in de beharing der poten naar het nest werd medegevoerd, gering was.

Weert, Juni 1952.

J. de Haan.

vanaf de opening een gang naar boven, zodat de ingang daarvan het centrum vormde.

In de bouw van het gangenstelsel schijnt bij deze bijen weinig systeem te vinden te zijn. Het past zich vrijwel in hoofdzaak aan de omstandigheden aan. Dit hier schijnt nog de meeste overeenstemming te hebben met hetwelk Friese in zijn zo juist genoemd werk aldus beschrijft:

„Ein prächtiges Doppelnest von *Xyl. violacea* „erhielt Prof. Dr. K. W. v. Dalla Torre in Innsbrück 1901 aus Klausen; er beschreibt es folgendermassen (Wien, ent. Ztg.): „Dasselbe „war in einem Fensterbanken des Amtsgebäudes eingebaut worden, und zwar so, dass der „eine Gang von oben nach unten, der andere „aber von unten nach oben angelegt wurde; „an den Enden ist eine etwa 2 cm betragende „Holzbrücke.“

Als de bij de nestopening verliet, vloog ze steeds in dezelfde richting weg. De snelheid waarmede ze naar buiten kwam en wegvloog was zo groot, dat ze gewoonlijk reeds een eind weg was, voor men het zich goed en wel had gerealiseerd. Na enkele seconden was ze dan niet meer met het oog te volgen.

Zoals een der foto's toont, werd het nest steeds verlaten door benedenwaarts uit de opening te kruipen tot de vleugels vrij kwamen. Ook het binnenvliegen ging zeer snel in zijn werk. De opnamen werden gemaakt bij een belichting van 1/250 seconde.

De *Larix*-stam werd in de warme zon ijverig geïnspecteerd door *Chrysis ignita* (L.) en *Chrysis cyanea* (L.), echter werd door mij niet waargenomen, dat een dezer bijtjes tot de nestgang doordrong. Als parasiet van *Xylocopa* is uit Hongarije de grote en mooi gekleurde *Polochrum repandum* Spin. bekend geworden. (Friese).

Welke bloemen *Xylocopa* te Weert voor de stuifmeelinzameling heeft bezocht, heb ik niet kunnen vaststellen. Zoals bekend komt deze bij in het Middellandse Zeegebied veel voor en ik heb zulks ook kunnen vaststellen bij een bezoek aan de Côte d'Azur in de zomer van 1952.

Op 25 Juli 1952 zag ik daar tussen Marseille en Toulon twee exemplaren van de blauwe houtbij langs de prachtige struiken van wit- en roodbloemige oleanders, *Nerium oleander* L., vliegen, op 27 Juli daar op volgend een exemplaar te Monte Carlo, vliegend op *Petunia*, waarbij ze inbraak pleegde om de honing te bereiken.

3. Bij haar terugkomst waren de *scopa tibialis* en de *metatarsus* meestal zwaar met stuifmeel beladen.

Weert, Juni 1952.

J. de Haan.

Vergelijkt men de foto's 1, 2 en 3 dan ziet men, dat *Xylocopa* bij het naar binnengaan van het nest het abdomen tegen de stam drukte, waardoor automatisch een binnenwaarts gerichte beweging werd verkregen.

In de morgen van 29 Juli zag ik vervolgens te Villefranche, bij Nice, om 9 uur op slechts enkele meters van de Middellandse Zee, bij zeer warm weer twee exemplaren, vliegend op *Zinnia*. Een ontmoeting van beiden op één bloem, waarbij deze dieren kennelijk elkaar tête à tête een ogenblik fixeerden, had de onmiddellijke aftocht van de laatst gekomene ten gevolge. Op bijgaande foto staat een dezer twee houtbijtjes.

Vermoedelijk waren dit nog allen wijfjes die hun nest verzorgden. De eerste jonge bijen werden in het Weertse nest op 8 Augustus waargenomen en wel drie exemplaren. Kennelijk was toen ook nog de moederbij aanwezig, vermoedelijk nog minstens tot 12 Augustus, toen nog in de nestgangen werd geknaagd en de oude bij nog bloemen bezocht, wat door de aanwezigheid van stuifmeel boven op de thorax bij het aanvliegen werd gedemonstreerd.

Het bij deze soort blijkbaar zeldzame geval, dat de moederbij nog haar eigen jongen ziet, daar gewoonlijk de oude bij omkomt voor de jonge blauwe houtbijen hun cel verlaten, bleek zich hier te hebben voorgedaan. Het staat ech-

ter vast, dat hier slechts één generatie werd grootgebracht.

Op 16 Augustus waren nog twee houtbijen in de nestgangen aanwezig. Deze jonge dieren verschenen geregeld voor de nestopening, keken daar zo nu en dan wel eens door naar buiten, doch trokken zich telkens weer terug zo gauw als ze enig onraad meenden te bespeuren.

Ook kon worden waargenomen, dat jonge houtbijen uitvlogen naar bloemen in tuinen in de buurt en later weer naar de nestgang terugvlogen. De vlucht van deze jonge bijen was opvallend geruisloos.

Een wesp, *Vespa germanica* F., inspecteerde op die dag de nestopening en drong, na een korte schermutseling met een jonge houtbij, in de nestopening door. Slechts enkele ogenblikken duurde deze visite en *Vespa* kwam weer enigszins gehaast naar buiten.

Aan de geelachtig geringde sprieten heb ik kunnen waarnemen, dat zich ook ♂♂ onder de jonge exemplaren bevonden.

Op 3 September j.l. werden voor het laatst twee blauwe houtbijen gezien, nabij het vlieggat op de paal gezeten. Daarna bleken de nestgangen verlaten. De bijen hebben dus blijkbaar elders een voor de overwintering veiliger en mogelijk ook beter beschutte wijkplaats gevonden.

4. Ook de buikbehang bleek zo nu en dan, mogelijk toevallig, stuifmeel te bevatten.

Weert, Juni 1952.

J. de Haan.

Nadat sedert bovengenoemde datum geen blauwe houtbijen meer in de buurt van de nestpaal werden gesignaleerd, werd op 20 September het nest aan een nader onderzoek onderworpen, waartoe de paal werd geliquideerd.

Allereerst bleek daarbij, dat een gang van 28 cm lengte parallel met de buitenkant van de stam was geknaagd, ongeveer 7 mm onder de oppervlakte en wel zo dat het vlieggat zich vrijwel in het midden van deze gang bevond. Vervolgens was in die gangwand aan de tegenover het vlieggat gelegen zijde, doch iets hoger daarvan liggend, een verdere gang geknaagd, welke in een benedenwaarts gerichte boog, nagenoeg de volle dikte van de stam doorliep tot op 1 cm van de naar het Noorden gerichte buitenkant. Vanuit deze gang ontstonden weer twee korte gangen naar boven en een naar beneden.

Deze laatste gang met een diepte van zes cm. bevatte nog een afgesloten cel met stuifmeelklompje, zonder een enkel spoor van een larve. Toen ik de inhoud microscopisch onderzocht, bleek mij al spoedig, dat deze cel de kraamkamer was van zeer kleine witachtige mijten, die hier met honderden aanwezig waren. Ze konden zich slechts moeizaam verplaatsen en waren zo klein, dat ze met het blote oog niet

5. Het nest werd steeds verlaten door benedenwaarts uit de opening te kruipen en wel zover totdat de vleugels vrij kwamen.

Weert, Juni 1952.

J. de Haan.

6. *Xylocopa* op Zinnia.

Villefranche s/M., 29 Juli 1952.

J. de Haan.

zichtbaar waren. Het lijkt me voor de hand liggend, dat de stammoeder van deze mijten zich aan *Xylocopa* heeft weten vast te hechten, en op die wijze de weg naar deze cel heeft gevonden. Blijkbaar hadden de zich ontwikkelende mijten niet van het stuifmeel gegeten, omdat dit anders in verpoeierde vorm aanwezig zou zijn geweest. Het merkwaardige was, dat deze diertjes in de, door de bij met een deksel van houtknaagsel en speeksel afgesloten cel, gevangen zaten. Kennelijk kwam de larve niet tot ontwikkeling, zodat de mijten geen kans kregen, met een jonge bij mee naar buiten te komen. ¹⁾

¹⁾ De heer G. L. van Eyndhoven te Haarlem, aan wie een aantal van de gevonden mijten is gezonden, deelt mede dat het hier de soort *Sennertia cerambycina* (Scop. 1763) betreft. Dit dier leeft in de nesten van *Xylocopa violacea*. In het stadium van nympha II (deutonympha, hypopus, Wandernymfje), dus onvolwassen, laat het dier zich vervoeren door de bijen, waartoe de nympha sterk ontwikkelde klauwen bezit. De overige stadia leven in het nest, waar zij zich voeden met afvalstoffen; de hypopus eet niet. Deze mijten zijn dus niet parasitair, aangezien zij zich niet voeden ten koste van hun gastheer. De hypopus gebruikt de bij slechts om zich te laten vervoeren en op deze wijze wordt de verspreiding gemakkelijk. De adulti van *Sennertia cerambycina* zijn reeds in 1885 door Canestrini beschreven en afgebeeld. Door het tot dusverre ontbreken van de nesten van *Xylocopa* in Nederland, waren zij natuurlijk nog niet in ons land waargenomen. Wel was dat het geval met de hypopus.

(Red.).

7. Het door *Xylocopa violacea* geknaagde gangenstelsel.

Bij A de cel waarin de larve niet tot ontwikkeling kwam en waarin zich honderden mijten bevonden.

einde daardoor voor de jonge bij de weg naar buiten te banen. O. M. Reuter beschrijft dit in zijn werk: „Lebensgewohnheiten und Instinkte der Insekten bis zum Erwachen der sozialen Instinkte” als volgt: „die onderste Zelle ist „schliesslich von der Mutterbiene am Boden „nach aussen gebogen, so dass die Wand zwischen dieser und die Aussenwelt hier ganz „dünn ist und von den kräftigen Kinnbacken „der jungen Biene sich leicht durchbrechen „lässt. Alle in den oberhalb gelegenen Zellen „ausgekrochen Bienen kommen dann, nach „Graber, auf diesem Wege heraus. Die Entstehung dieses Instinkts der Mutterbiene, den „untersten Teil der Röhre zu krümmen, um den „künftigen Bienen den Ausgang zu erleichtern, „bildet eines der merkwürdigsten Rätsel der „Insektenbiologie”.

Van deze voorzorgsmaatregelen was hier echter geen sprake. Het blijft dan ook een interessant probleem, na te gaan of dit instinkt bij andere elders in ons land aan te treffen *Xylocopa*'s als zodanig bij hun nestbouw wel ontwikkeld is.

Met dit al zijn we dan weer omtrent het voorkomen van deze zeldzame blauwe houtbij in ons land enige waarnemingen rijker geworden.

Voor zover ik heb kunnen nagaan, zijn er in deze gangen dertien cellen geweest. De blauwe houtbij maakt haar cellen alle nagenoeg 2 cm. hoog, terwijl de gangen een doorsnede hebben van 1 cm. De sporen van de aanwezigheid der cellen, vooral in de eerste grote gang, zijn door het vele op en neer kruipen, niet het minst van de jonge pas uitgekomen houtbijen vervaagd. Maar de ligging der cellen was toch nog wel zo te reconstrueren als op bijgaande schets nader is aangegeven.

Volgens de literatuur knaagt *Xylocopa violacea* de celwand der onderste celruimte naar buiten geheel of tot een fractie door, ten-

Ik ben daarvoor dank verschuldigd aan de Heer Thijssen, die mij gaarne toestond, te alle tijde in zijn tuin waarnemingen te verrichten en het tevens met grote bereidwilligheid mogelijk maakte, dat dit nest als een unicum in Nederland thans in de verzameling van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht kon worden opgenomen.

Weert, September 1952.

NEUE ARTEN VON STICHILLUS UND BOROPHAGA AUS U.S.A.

(Phoridae, Diptera)

door Dr. H. SCHMITZ S.J.

1. *Stichillus rectilineatus* n. sp. ♂.

Die folgende Diagnose sucht die Fehler zu vermeiden, an denen manche älteren *Stichillus*-Beschreibungen leiden, indem sie einerseits überflüssiger Weise eine oft lange Reihe von Merkmalen anführen, die der ganzen Gattung zukommen, anderseits die Artmerkmale zu wenig herausarbeiten. Bezüglich der Gattungskennzeichen darf ich auf meine „Gattungsbeschreibung” in Lindner, Fliegen der Paläarktischen Region, 33. Phoridae, S. 271—273 verweisen. Für die Artbeschreibung ist der Kopf am wichtigsten. Von seiner Oberseite müssen das die ganze Breite des Scheitels einnehmende *Ozellenfeld* (Stemmatikum) und der davor gelegene, bis zum Fühlergrubenrand reichende Teil, die eigentliche *Stirn*, jedes für sich bei senkrechter Einstellung des Mikroskops gemessen und genau beschrieben werden. Eine besondere Eigentümlichkeit der neuen Art ist es, dass die „Furche” zwischen *Ozellenfeld* und *Stirn* fast ganz gerade quer über den Kopf verläuft, nur ihr Aussenende jederseits ist zur *Posterolateralborste* aufgebogen. Bei fast allen andern Arten dagegen ist sie rechts und links vom *Vorderozellus* m.o.w. tief eingebuchtet, wodurch 3 nach vorn gerichtete Bögen entstehen. Nur *Stichillus adamsi* Brues (= *Hypocera adamsi* Brues 1924, Psyche 31, S. 156) hat auch keine Bögen, da Brues von ihr sagt: „Frons with a transverse carina below the median ocellus”, und neuerdings noch deutlicher: „Frontal carina below ocelli practically straight, not looped” (Connecticut Geol. Nat. Hist. Survey, Bull. 75, 1950, S. 50). Auf diese

gleichfalls nordamerikanische Art wird deshalb im folgenden besonders Rücksicht genommen.

♂. Stirn annähernd quadratisch, gleichbreit, vorn mitten schwach vorgezogen, längs der Mediane 0,49 mm lang, Breite 0,54 mm, das Verhältnis Länge:Breite also 10:11. Sie ist schwarz, matt, mit ca. 90 Feinhaaren in starken Punkten. In der nach vorn konvexen ersten Borstenquerreihe sind die Antialen von den Anterolateralen kaum $1\frac{1}{2}$ mal weiter als von einander entfernt. Folgende Querreihe unterschieden nach hinten konvex, annähernd äquidistant. Alle genannten Borsten von ca. 0,22 mm Länge, Durchmesser ihrer Nabel-Fusspunkte ca. 0,075 mm. Stemmaticum schwarz, unpunktiert und nur mit wenigen zarten Härchen, von der einen Posterolateralen bis zur andern 0,47 mm breit, in der Mediane 0,194 mm lang, also $2\frac{1}{2}$ mal kürzer als die Stirnmediane, mit den gewöhnlichen Reliefbildungen. Jedoch ist die Vorderkante nicht in 3 Bögen aufgegliedert, sondern praktisch grösstenteils gerade und nur am äussersten Ende jederseits zur Posterolateralen hin aufgebogen; der durchlaufende Vorderrand des Stemmaticums erscheint daher wie ein quer über den Kopf hinziehender feiner „Kiel“, wie Brues bei *St. adamsi* sagt. Die sonst bei *Stichillus*-Arten auftretenden Einbuchtungen sind nur durch eine äusserst schwache Schlingelung im Verlauf des Kieles angedeutet. Die bei andern *Stichillus* vorhandenen Grübchen zu beiden Seiten des Vorderozellus sind besser markiert, sie liegen aber — im selben gegenseitigen Abstand wie die Ozellarborsten — hinter der Kiellinie, anstatt wie sonst vorn im innern Winkel ihrer rückwärtigen Einbuchtungen. Dritte Borstenquerreihe etwas nach hinten konvex, ihr mittlerer Borstenabstand wenig grösser als die beiden seitlichen.

Drittes Fühlerglied von etwas mehr als normaler Grösse, nicht konisch verjüngt, sondern oval mit Apex, bei der Type ca. 0,3 mm lang, ca. 0,22 mm breit, rot, mit kurzem, weisslichem Flaum. Arista subapikal, ca. 0,62 mm lang, kurz pubeszent (bei *adamsi* antenna black pyriform, arista one-third longer than the 3. joint). Taster gelblich, nicht lang, mit den gewöhnlichen Borsten.

Thorax schwarz mit etwas Widerschein, vor dem Schildchen zwischen den 2 Dorsozentralen mit schwach differenzierten Borstenhaa-

ren. Vor der Scutellarborste jederseits 1 Haar. Prothorax und Dorsalhälfte der Mesopleure behaart.

Abdomen schwarz, matt, die Tergite vom 2. ab hinten mit Longitudinalwellen, in der gewöhnlichen Weise behaart; der 2. bei der Type so lang wie die (ineinander geschachtelten) 3 folgenden, der 6. etwas verlängert. Hypopyg-Oberteil glänzend schwarz, nicht genauer studiert, anscheinend gattungsnormale.

Vorderbeine gelbbraun, jedoch die Tarsen schwärzlich und färberisch kontrastierend; ihr Endglied kaum so breit wie das vorhergehende. Übrige Beine schwarz, an den Knien etwas aufgeheilt. Alle Tibien mit den gattungseigenen Einzelborsten. Die Börstchenreihe distal von der Einzelborste der Vorder-schiene nicht verkümmert, Mittelschiene mit nur 1 Endsporn, Hinterschiene mit 2 Haarlängszeilen, ventrale Sporne 3. Indem Brues bei *St. adamsi* einen davon als Einzelborste betrachtet, kommt er zu der m. E. unrichtigen Auffassung: Hind tibia with a single bristle externally just before the middle and with a pair externally at the tip in addition to the two apical spurs. Tatsächlich sind die Einzelborsten bei allen bekannten Arten immer die gleichen, nur die Anzahl der Sporne variiert etwas. Hinterschenkel sehr verbreitert, dorsal gekämmt.

Flügel sehr ähnlich wie nach Brues' Beschreibung bei *adamsi*. Membran schwach getrübt, Costalwimpern alle länger als die doppelte Costabreite. Vierte Längsader am Grunde erloschen, mit sehr schwacher, kurzer Biegung beginnend, dann gerade, etwas vor der Flügel-spitze mündend.

Halteren schwarz. ♀ nicht bekannt.

Körperlänge ca. 2,6 mm.

Beschrieben nach Unikum des U.S. Nat. Mus. Washington, von Atlanta, Georgia, 7. vii. 1942. P. W. Fattig leg.

Aus demselben Museum sah ich ein der Originalbeschreibung gut entsprechendes, nur etwas kleineres ♀ von *St. adamsi* Brues, von Greenport, L.I., 3. xi. 1947, Roy Latham leg.

Da z. Z. 16 Arten bekannt sind, so ist der *Stichillus*-Bestimmungsschlüssel von Brues 1924, *Psyche* 31, S. 155 heute sehr unvollständig; auch sind die darin zur Unterscheidung benutzten Merkmale teilweise weniger brauchbar. Es liegt dies wohl auch an der Unvollkom-

menheit der Beschreibungen, die Brues vor sich hatte. Beschaffenheit und Masse von Stirn und Stemmaticum müssen in Zukunft getrennt angegeben und diese Angaben für die älteren Arten nach den Typen ergänzt werden.

2. *Borophaga* (sg. *Borophaga*) *fuscipalpis* n. sp. ♂.

Diese neue Art gehört zur *femorata*-Gruppe, zu der ausser *femorata* Meig. 1830 (Schmitz 1937), *o'kellyi* Schmitz, *irregularis* Wood und *clavata* Loew zählen (vgl. 1951 Schmitz in Lindner, Flieg. d. pal. Region 33, Phoridae, S. 252), und steht der europäischen *femorata* am nächsten, die bisher aus N.-Amerika nicht sicher nachgewiesen ist. Einen Überblick über die Arten dieser Gruppe gewährt folgende summarische Bestimmungstabelle:

1. Vierte Längsader am Grunde so stark zur dritten aufgebogen, dass sie auf ihr senkrecht steht 2
— nicht ganz senkrecht 3
2. Dritte Längsader ungegabelt. Fühler und Taster rot. *clavata* Loew.
— gegabelt, Vorderast der Gabel fein, aber deutlich; Fühler und Taster schwarz *irregularis* Wood.
3. Hintertibie ohne dorsalen Sporn, Mesopleure nicht bis zum Hinterende behaart. Fühler und Taster schwarz ... *o'kellyi* Schmitz.
— mit Dorsalsporn, Mesopleure bis zum Hinterende behaart 4
4. Fühler und Taster schwarz.

..... *femorata* Meig.
— Fühler braun, Taster verdunkelt gelbbrot
..... *fuscipalpis* n. sp.

♂. Stirn weniger breit als in der Mediane lang, z.B. 0,41 bzw. 0,5 mm; vorn meist um $\frac{1}{10}$ breiter als hinten, schwarz, trotz äusserst feiner Chagrinierung deutlich glänzender als bei *femorata*, auch die Fühler deutlich kleiner, kaum von normaler Grösse, rundlich mit Apex, heller oder dunkler braun, nach vorn unten hin rötlich; Arista sehr kurz und fein pubeszent. Taster von der Form wie bei *o'kellyi* (Schmitz b. Lindner l.c. Textfig. 153 E), etwas über zweimal länger als breit, nach vorn wenig verschmälert und am Ende abgerundet, getrocknet mit konvexem Unter- und konkavem Ober- rand, verdunkelt gelbbrot bis braunrot, mit ca. 7

ungleichen Borsten. Thorax schwarz, etwas glänzend, Schildchen 2 borstig, vor der Borste jederseits ein ganz schwächtiges, ca. dreimal kürzeres Haar. Pleuren schwarz, Mesopleure glänzend, im obern Teil vorn dicht behaart, hinten finden sich mehr vereinzelt Haare bis zur Naht hin. Abdomen schwarz, mit glänzenden Tergiten, die bei *femorata* fast matt sind. Tergit 2 etwas länger als die untereinander annähernd gleichlangen übrigen. Hypopyg schwarz, an der Basis oben stark glänzend, zwar schmaler als das sechste Segment, aber relativ sehr merklich grösser als bei *femorata*, sonst ähnlich, jedoch die Behaarung des Oberteils besonders rechts viel kürzer. Vorderbeine, auch ihre Hüften und Tarsen gleichmässig braun, die übrigen Beine mit Ausnahme der Hüften und der Mitteltarsen schwarz. Alle Einzelheiten durchaus wie bei *femorata*, höchstens das Längen-Breitenverhältnis der Hinterschenkel mag einen kleinen Unterschied bilden: bei *femorata* etwa 15:6, bei *fuscipalpis* 8:3. Flügelmembran schwach grau getrübt, Costa wenig länger als der halbe Flügel, Abschnitt 1 etwas länger als 2. Auch sonst alles wie bei *femorata*, nur ist bei keinem Exemplar die kleine, hakenartige Umbiegung am Beginn der 4. Längsader zu bemerken, und im weiteren Verlauf ist sie ganz gerade, ohne den leisesten Rückwärtsschwung. Halteren schwarz. Körperlänge ca. 2,8 mm. Nach 6 ♂♂ des U.S. Mus. Washington beschrieben, sämtlich von Vienna in Virginia, U.S.A., J. C. Bridwell leg. 31. X. 1937.

Vom selben Ort und Datum ist auch 1 ♀ vorhanden, so dass der Gedanke nahe liegt, es gehöre zur selben Art. Es hat aber schwarze Fühler, Taster und Vorderhüften, keinen Dorsalsporn an der Hintertibie, den Ursprung der 4. Längsader beim Beginn der terminalen Anschwellung der dritten — alles Merkmale von *o'kellyi* Schmitz, die auch schon anderswo in U.S.A. festgestellt wurde (1942 Schmitz, Naturh. Mbl. 31, S. 40). Es muss also trotz allem *o'kellyi* ♀ sein.

Vielleicht gibt es im U.S.N. Mus. noch weitere Stücke der neuen Art von andern Fundorten, da Malloch 1912 in seiner bekannten Schrift über die Phoriden dieses Museums (Proc. U.S. Nat. Mus. 43, S. 434) bei *femorata* acht Exemplare mit m.o.w. gelben Tastern erwähnt.

Stichting
HET
LIMBURGSCH
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap“ in haar streven en geeft U op als contribuant, voor een **minimumbijdrage f 3.50 per jaar** aan het Secretariaat:

OUDE TWEEBERGERPOORT 1A - TELEF. 5373
MAASTRICHT

HOTEL

Ons
Krijtland

EPEN

Wed. J. Bessems-Mordant

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bos, op het vuursteeneluvium van Eperheide, biedt de toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgde dis en een prettige bediening.

Ministeriëel erkend

Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf
en
Vellenbereiderij

JAC. BOUTEN

(v.h. Leo Bouten)

VENLO

Telefoon 2303

sinds 1920

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

BEAUMONT

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK
KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ ^{V/H} CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD. RIJK AAN
MONUMENTEN. UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:

INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg

MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F.A. RUTTEN